

Verbetering van de Diefdijklinie

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport

9 april 2008 / rapportnummer 2049-42

1. HOOFDPUNTEN VOOR HET MER

Uit onderzoek blijkt dat de Diefdijklinie op meerdere plaatsen niet meer voldoet aan de huidige veiligheidsnormen¹. Voor de verbetering van de Diefdijklinie dient een dijkversterkingplan² te worden vastgesteld door het Waterschap Rivierenland. Dit plan moet worden goedgekeurd door de Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland, Gelderland en Utrecht. Voor deze goedkeuring is wettelijk vastgelegd dat de milieueffectrapportage (m.e.r.)-procedure³ moet worden doorlopen. Hierbij zijn de Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland, Gelderland en Utrecht de bevoegde instanties. De Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland is het coördinerend bevoegd gezag.

De Commissie beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het milieueffectrapport (MER). Dat wil zeggen dat het MER onvoldoende basis biedt voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming, wanneer de volgende informatie ontbreekt:

- Een totaalvisie op de ontwikkeling van de Diefdijklinie, leidend tot duurzame alternatieven;
- De gevolgen van de alternatieven op landschap, cultuurhistorie en natuur;
- Een meest milieuvriendelijk alternatief waarin een optimale combinatie van landschappelijke, cultuurhistorische en ecologische maatregelen is opgenomen;
- Een goede en publieksvriendelijke samenvatting, voorzien van overzichtelijk en 'leesbaar' kaartmateriaal.

De Commissie bouwt in haar advies voort op de zeer uitgebreide startnotitie. Dat wil zeggen dat dit advies niet zelfstandig leesbaar is, maar in combinatie met de startnotitie moet worden gelezen.

2. ACHTERGROND EN BESLUITVORMING

2.1 Achtergrond en doel(en)

In hoofdstuk 2 van de startnotitie zijn de doelstellingen van het project Verbetering Diefdijklinie uiteengezet. Voor het project geldt als doelstelling: "Het verbeteren van de zwakke locaties van de Diefdijklinie, zodat de dijk weer aan de wettelijke veiligheidsnorm voldoet, bij de bestaande hoogte van de kruin. Hierbij worden de aanwezige landschappelijke en cultuurhistorische en natuurwaarden waar mogelijk geïntegreerd en concrete uitvoeringsgerede ontwikkelkansen daarvoor waar mogelijk benut."

Naast deze doelstelling worden aan het project enkele uitgangspunten gekoppeld ten aanzien van onder andere recreatie en weginrichting.

---

¹ Deze normen zijn vastgesteld in de Wet op de waterkering en worden uitgedrukt in een kans op overschrijding van de hoogwaterstand waarop de dijken van het betreffende gebied zijn berekend. Voor de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden is de norm 1/2000 per jaar, voor de Tieler- en Culemborgerwaarden is de norm vastgesteld op 1/1250 per jaar.

² conform artikel 7 van de Wet op de waterkering

³ Voor informatie over de m.e.r.-procedure, de rol van de Commissie, samenstelling van de werkgroep en een overzicht van de door de initiatiefnemer aangeleverde stukken wordt verwezen naar bijlage 1. In bijlage 2 is een overzicht van de inspraakreacties opgenomen.

2.1.1 Dijkverbetering

Geef in het MER een totaalvisie⁴ op de Diefdijk in zijn omgeving en de (noodzaak van) verbetering van de Diefdijk. Ga hierbij in op de relatie tussen:

- enerzijds de noodzaak tot dijkverbetering zoals deze voortkomt uit de Wet op de Waterkering en
- anderzijds de landschappelijke, cultuurhistorische en ecologische te behouden en te versterken kenmerken van de dijk(omgeving).

Bespreek in deze visie het afwegingskader op basis waarvan keuzes worden gemaakt tussen:

- technische oplossingen, die bestaande kwaliteiten sparen (van met name landschap/cultuurhistorie),
- oplossingen in grond die dergelijke kwaliteiten kunnen beïnvloeden, maar ook nieuwe kwaliteit kunnen opleveren en de 'leesbaarheid'⁵ van de dijkverbetering vergroten.

De visie, een samenhangend totaalbeeld van de dijk in zijn ruimtelijke omgeving, dient de basis te vormen voor de aanpak van de dijkverbetering. Stel, op basis van deze visie, duurzame alternatieven samen.⁶

In de visie kan worden aangegeven hoe met plannen en initiatieven van overheden en andere initiatiefnemers aangaande het plangebied wordt omgegaan.⁷

Beschrijf in het MER welke faalmechanismen bij de toetsing op veiligheid zijn meegenomen en de resultaten van deze toetsing. Motiveer waarom alleen de faalmechanismen stabiliteit en piping zijn gekozen als uitgangspunt voor de dijkverbetering. Ga in op de consequenties van het buiten beschouwing laten van de overige faalmechanismen. Betrek daarbij ook de beheersbaarheid van de situatie onder hoogwater omstandigheden, bijvoorbeeld het voorkomen van overslag en overloop van de dijk en het snel kunnen dichten van doorbraak.

2.1.2 Overige uitgangspunten

Maak in het MER inzichtelijk welke overige uitgangspunten van toepassing zijn op het voornemen. Hierbij gaat het om onder andere:

- De (verschillende vormen van) recreatie en recreatieve voorzieningen,
- de bereikbaarheid van deze recreatieve voorzieningen,
- de weginrichting en
- de bedrijvigheid langs de Diefdijklinie.

2.2 Beleidskader en te nemen besluit(en)

In hoofdstuk 3 van de startnotitie is ingegaan op diverse beleidskaders die relevant zijn voor het voornemen. Geef in het MER aan tot welke randvoorwaarden en uitgangspunten deze beleidskaders en de wet- en regelgeving leiden en wat de consequenties voor (onderdelen van) het voornemen zijn. Besteed aanvullend aandacht aan de consequenties van:

- (Concept)doelen vanuit de Kaderrichtlijn Water en de Grondwaterrichtlijn

---

⁴ Benut voor het schrijven van deze visie de reeds gedane onderzoeken.

⁵ De huidige kwaliteit van de dijk zit voor een deel in de leesbaarheid (de zichtbaarheid van veranderingen), ook in historisch-waterstaatkundige zin.

⁶ Deze aanpak komt ook naar voren in de inspraakreacties nummer 21, 22 en 23.

⁷ Te denken is aan initiatieven met betrekking tot de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

- Wet Bodembescherming
- Wet verontreiniging oppervlaktewateren
- Wet beheer rijkswaterstaatswerken
- Besluit bodemkwaliteit
- Beleid tegen overstromingen (Hoogwaterrichtlijn EU, Nationaal Bestuursakkoord Water, Beleidslijn Grote Rivieren)

In de startnotitie staat in hoofdstuk 1 beschreven aan welk(e) besluit(en) de m.e.r.-procedure is gekoppeld. Werk dit in het MER verder uit. Geef aan welke (vervolg)besluiten voor de verschillende onderdelen van het voornemen genomen moeten worden. Bespreek daarbij welke instanties daarvoor het bevoegd gezag zijn. Maak inzichtelijk hoe de tijdpaden van de besluitvorming in de drie provincies (Zuid-Holland, Gelderland en Utrecht) zijn en hoe deze op elkaar worden afgestemd.

3. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

3.1 Algemeen

In hoofdstuk 4 van de startnotitie wordt ingegaan op de huidige situatie en autonome ontwikkelingen. Werk deze beschrijving in het MER verder uit.

3.2 Alternatieven

Werk in het MER vanuit de totaalvisie (zie paragraaf 2.1.1. van dit advies) de alternatieven verder uit. Houdt daarbij rekening met de volgende aspecten:

1. landschap, cultuurhistorie en archeologie

Het plangebied is rijk aan landschappelijke, cultuurhistorische en archeologische waarden. Deze onderleggers zijn daarom mede leidend voor het ontwerp van de alternatieven. Dit heeft als doel de ontginnings- en gebruiksgeschiedenis van de dijk en omgeving alsmede de verdedigingsgeschiedenis van de Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW) zichtbaar te houden of te accentueren.

2. natuur

De dijk is omgeven door internationaal beschermd natuurgebieden en maakt daar deels ook zelf deel van uit. Bespreek hoe bij de nieuwe inrichting oplossingen gegenereerd worden die recht doen aan de waarden van deze natuurgebieden. Schenk daarbij aandacht een natuurvriendelijke inrichting, afwerking en beheer van de elementen die onderdeel zijn van de natuurgebieden.⁸

3. dijkverbetering

De principeoplossing 'Verschuiving' dijkprofiel (pagina 37 startnotitie) wordt summier beschreven in de startnotitie. Werk deze verder uit of geef aan waarom hij niet wordt uitgewerkt.

---

⁸ Gedacht kan worden aan het afwerken met gebiedseigen materiaal, het creëren van gradiëntrijke wateroevers (natuurvriendelijke oevers die mogelijk ook voortvloeien uit KRW conceptdoelen), het inzaaien met een zadenrijk maaisel uit de omgeving, het maaien en afvoeren van maaisel van de elementen of het extensief begrazen van de elementen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan bloemrijke bermen. Deze zijn ook aantrekkelijk voor recreanten. En de stevige zode werkt tevens positief uit op de dijkveiligheid.

Geef een beoordeling van de gekozen principeoplossingen.

Besteed bij de alternatieven aandacht aan de overgangen tussen de te verbeteren locaties en die locaties waar geen werkzaamheden nodig zijn. Deze overgangen moeten logisch passen in de verschijningsvorm van de dijk als geheel. Dit geldt ook voor de overgangen op te verbeteren locaties waar verschillende principeoplossingen worden toegepast.⁹

3.3 Referentie

Met de referentiesituatie wordt bedoeld de huidige situatie inclusief de autonome ontwikkelingen in het studiegebied, waarmee de alternatieven in het MER worden vergeleken. Onder autonome ontwikkeling wordt verstaan: de toekomstige ontwikkeling van het milieu zonder dat de voorgenomen activiteit of een van de alternatieven wordt gerealiseerd. Daarbij moet worden uitgegaan van huidige activiteiten in het studiegebied en van reeds genomen besluiten over nieuwe activiteiten.

3.4 Meest milieuvriendelijk alternatief

De Commissie adviseert om bij de ontwikkeling van het meest milieuvriendelijke alternatief (mma) expliciet rekening te houden met het bijzondere karakter van het plangebied. Het mma zou een optimale mix van landschappelijke, cultuurhistorische en ecologische maatregelen moeten zijn.

Wat betreft ecologie kan in het mma aandacht besteed worden aan een inrichting, afwerking en beheer van de elementen, gericht op het vergroten van natuurwaarden en belevingswaarden, ook buiten de natuurgebieden.¹⁰

Wat betreft cultuurhistorie kan in het mma aandacht besteed worden aan het behoud of de optimalisatie van de verweving van allerlei elementen in de dijkzone.

Stel het mma samen uit duurzame maatregelen, die anticiperen op mogelijke bijstelling van veiligheidsnormen en de nieuwste inzichten in het kader van klimaatbestendig waterbeheer.¹¹

4. MILIEUASPECTEN

4.1 Algemeen

Vergelijk in het MER de alternatieven op basis van doelbereik (in hoeverre voldoen de alternatieven aan de projectdoelstellingen) en milieugevolgen. Deze vergelijking dient zoveel mogelijk op basis van kwantitatieve informatie plaats te vinden. De tot de verschillende aspecten te rekenen criteria dienen zodanig te zijn dat daarmee zo breed mogelijk de verschillen tussen de alternatieven in beeld worden gebracht.

---

⁹ Dit punt wordt ook in inspraakreactie 21 naar voren gebracht.

¹⁰ zie ook voetnoot 6.

¹¹ zie ook inspraakreactie nummers 13 en 21.

De begrenzing van het studiegebied moet zodanig worden gekozen dat alle effecten van de verschillende onderdelen van het voornemen in beeld worden gebracht, ook als deze effecten zich buiten het plangebied voordoen.

Maak in het MER een duidelijk onderscheid tussen tijdelijke en permanente effecten en geef daarbij aan over welke periode de tijdelijke effecten zich voordoen.

4.2 Landschap, cultuurhistorie en archeologie

Bespreek in het MER beknopt de bestaande opbouw van het landschap in het plangebied en ga daarbij in op de te onderscheiden dragers van het landschap, zoals fysisch-geografische opbouw en kenmerken, visuele en cultuurhistorische kenmerken en samenhangen.

Geef een kort overzicht¹² van de cultuurhistorische elementen in het plangebied, met specifieke aandacht voor archeologische waarden (inclusief de dijk zelf), historische verkavelingsstructuren aan weerszijden van de dijk, de aanwezige historisch waterstaatkundige objecten en de elementen van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Beschrijf de landschappelijke, cultuurhistorische en archeologische waarden in onderlinge samenhang.

De Commissie adviseert om – indien nodig – een prioritering te geven van deze waarden zodat de afwegingen tussen en binnen de alternatieven duidelijk worden.

Beschrijf wat de effecten van de voorgenomen maatregelen op de aangegeven waarden en de relaties tussen de waarden zijn. Geef hiernaast ook op kaart en/of in beelden (bijvoorbeeld met fotomontages) aan welke veranderingen plaatsvinden, gezien vanuit verschillende gezichtspunten. Ga daarbij specifiek in op de beelddragende en zichtlijnen van het landschap.

4.3 Natuur

De startnotitie (§4.3) geeft globaal de natuurwaarden in het studiegebied weer. Werk deze globale beschrijving verder uit in het MER.

Geef in het MER een beschrijving van de beschermde natuurgebieden. Belangrijke aandachtspunten daarbij zijn:

- Duidelijke kaarten met begrenzing van de Natura2000-gebieden, beschermde natuurmonumenten en de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), inclusief de geplande robuuste verbindingzone (zoals omschreven in §4.3 van de startnotitie).
- Op grond van welke natuurwaarden gebieden zijn aangewezen als Natura 2000-gebied.
- De instandhoudingsdoelstellingen voor soorten en habitats waarvoor deze Natura 2000-gebieden zijn aangewezen (met zo mogelijk een populatieschatting) en de staat van instandhouding waarin deze soorten en habitats verkeren.
- De trendmatige ontwikkeling van populaties beschermde soorten en habitattypen en zo mogelijk de verklaring daarvoor.
- De natuurdoeltypen die zijn vastgelegd in vigerend beleid of worden nagestreefd (zowel getijdennatuur als riviernatuur), inclusief een beknopte eco-

---

¹² Benut hiervoor de zeer uitgebreide beschrijving in het rapport “Schone slaper – Hollands hoop in bange dagen”.

logische beschrijving en de abiotische en biotische randvoorwaarden en beheersmaatregelen die nodig zijn voor behoud of ontwikkeling hiervan.

Maak in het MER inzichtelijk welke maatregelen effecten kunnen hebben op de natuur. Hierbij kan gedacht worden aan het versterken van de dijklichamen door het aanbrengen van klei, het kappen van bomen en het plaatsen van schermen in de dijk. Het MER moet daarnaast inzicht bieden in de gevolgen van grondwerkzaamheden, transport, tijdelijke opslag en herstel van cultuurhistorische elementen voor de te beschermen habitats en soorten binnen de natuurgebieden¹³.

Indien niet met zekerheid uitgesloten kan worden dat de activiteiten significante gevolgen hebben voor de Natura 2000-gebieden geldt dat een passende beoordeling opgesteld moet worden. Daarbij moeten ook cumulatieve gevolgen tengevolge van andere activiteiten worden betrokken, waaronder bestaand gebruik. De Commissie adviseert om de passende beoordeling op te nemen in het MER. Indien uit de passende beoordeling blijkt dat significante gevolgen niet kunnen worden uitgesloten, dan dient de zogenaamde ADCtoets¹⁴ doorlopen te worden.

Geef bij de beschrijving van de gevolgen bij uitvoering van de verschillende alternatieven:

- een inschatting van de verandering in oppervlakte en kwaliteit van de te beschermen habitats en natuurdoeltypen binnen de Natura 2000 gebieden, de beschermde natuurmonumenten en de EHS;
- een inschatting van de verwachte veranderingen in de omvang en levensvatbaarheid van de populaties van te beschermen soorten in de Natura 2000 gebieden en overige EHS gebied;
- de verwachte veranderingen in de populaties van overige beschermde en/of rode lijst soorten. Geadviseerd wordt in het MER ook de informatie op te nemen, die nodig is om een eventueel benodigde ontheffing aan te vragen van de minister van LNV op grond van artikel 75 de Flora- en Faunawet. Motiveer ook op grond waarvan verondersteld wordt dat ontheffing verleend zal worden.

4.4 Bodem en water

Besteed in het MER aandacht aan:

- de benodigde hoeveelheden grond, de herkomst en de kwaliteit ervan (fysisch en chemisch);
- het grondverzet en de logistiek van grondaanvoer en eventueel hiervoor noodzakelijke depots;
- zettingen en optredende zettingsverschillen in de directe omgeving van de dijk en de mogelijke gevolgen voor aanwezige bebouwing;
- de bestaande kwaliteit van de te vergraven bodemgrond en de invloed hiervan op de toekomstige bestemming;
- eventueel aanwezige lokale verontreinigingsbronnen die in het kader van de Wbb moeten worden aangepakt;

¹³ Zoals in de startnotitie beschreven in paragraaf 4.3 zijn diverse delen langs en van de Diefdijklinie beschermt onder de Natura2000 richtlijn.

¹⁴ Dit houdt op grond van art. 19g en 19h van de Nbw respectievelijk in:

- A: zijn er Alternatieve oplossingen voor een project of handeling?
- D: zijn er Dwingende redenen van groot openbaar belang waarom het project toch gerealiseerd moet worden?
- C: welke Compenserende maatregelen zullen dan getroffen worden om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft?

- de beïnvloeding van het hydrologische systeem (grondwaterstanden en –stromingen) onder verschillende omstandigheden als gevolg van plaatsing van schermen in de dijk.

5. OVERIGE ONDERDELEN

5.1 Kaartmateriaal

Verduidelijk het voornemen door, waar mogelijk, gebruik te maken van kaartmateriaal, foto's en artist impressions. Maak gebruik van recent kaartmateriaal met een duidelijke legenda en goed leesbare topografische namen.

5.2 Evaluatieprogramma

Besteed in het evaluatieprogramma aandacht aan herstel en de ontwikkeling van de dijkvegetaties.

5.3 Overige onderdelen

Voor de onderdelen “leemten in kennis”, “samenvatting van het MER” heeft de Commissie geen aanbevelingen naast de wettelijke voorschriften.

BIJLAGE 1: Projectgegevens

Initiatiefnemer: Waterschap Rivierenland

Bevoegd gezag: Gedeputeerde Staten van de provincie Zuid-Holland (coördinerend), Gedeputeerde Staten van de provincie Utrecht, Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland

Besluit: vaststellen dijkversterkingplan

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: C12.2

Activiteit: Het versterken van de Diefdijklinie zodat weer aan de wettelijke veiligheidsnorm wordt voldaan bij de bestaande hoogte van de dijk.

Betrokken documenten:

De Commissie heeft de volgende achtergronddocumenten betrokken bij haar advisering:

- Toetsing veiligheid Diefdijklinie: technische samenvatting, GeoDelft, mei 2007
- Ontwerpberekeningen verbeteringen Diefdijklinie, Deltares, februari 2008
- Schone Slaper – Hollands hoop in bange dagen; cultuurhistorisch advies voor de verbetering van de Diefdijklinie inclusief kaartmateriaal, RAAP, juni 2007
- Dijkversterking Diefdijklinie: schetsontwerp vanuit landschappelijk – cultuurhistorisch perspectief, Ronald Rietveld landschapsarchitectuur, mei 2007
- Beschermd soorten langs de Diefdijklinie: literatuurstudie (concept), Bureau Waardenburg bv, oktober 2007

De Commissie heeft kennis genomen van de inspraakreacties en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieumomstandigheden of te onderzoeken alternatieven.

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in “Het Kontakt Vianen” d.d. 29 januari 2008

aanvraag richtlijnenadvies: 29 januari 2008

ter inzage legging startnotitie: 4 februari 2008 t/m 17 maart 2008

richtlijnenadvies uitgebracht: 9 april 2008

Werkwijze Commissie bij richtlijnenadvies:

In dit advies geeft de Commissie aan welke onderwerpen naar haar mening behandeld dienen te worden in het MER en met welke diepgang. De Commissie neemt hierbij de startnotitie als uitgangspunt

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

ir. J.H.J. van der Gun

drs. M.A. Kooiman

drs. Y.J. van Manen

drs. H.G. Ouwerkerk (voorzitter)

ir. C.T. Smit (werkgroepsecretaris)

BIJLAGE 2: Lijst van inspraakreacties en adviezen

1. Jannie Abbel, Leerdam (informatieavond)
2. v. Weverwijk, Schoonrewoerd (informatieavond)
3. Willy Cornelissen, Leerdam (informatieavond)
4. Eline van Merkerk, Schoonrewoerd (informatieavond)
5. J.J. Uittenbogaard, Everdingen (informatieavond)
6. Edwin Heijnen, Leerdam (informatieavond)
7. Aad Verhoeff, Leerdam (informatieavond)
8. C.B. Sleuwenhoek, Everdingen
9. Zuid-Hollands Landschap, Rotterdam
10. A.A. Kleijn, Asperen (informatieavond)
11. C.T. de Leeuw, Leerdam
12. B. Slob, Leerdam
13. Gemeente Lingewaal, Asperen
14. Hugo Dill, Spijk
15. TeVoet, Regio Rivierenland, Gorinchem
16. Adviesgroep Diefdijk, Leerdam
17. Teun van Weverwijk, Leerdam
18. Gemeente Gorinchem, Gorinchem
19. v. Bezooijen, Leerdam
20. P.G. van Weverwijk, B.V., Schoonrewoerd
21. Kwaliteitsteam NHW, Utrecht
22. Vereniging Behoud Lingelandschap, Leerdam
23. Willy Cornelissen, Leerdam
24. O. Janse, Rumpt

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport Verbetering van de Diefdijklinie

Uit onderzoek blijkt dat de Diefdijklinie op meerdere plaatsen niet meer voldoet aan de huidige veiligheidsnormen. Voor de verbetering dient een dijkversterkingplan te worden vastgesteld door het Waterschap Rivierenland. Dit plan moet worden goedgekeurd door de Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland, Gelderland en Utrecht. Voor deze goedkeuring moet de milieueffectrapportage (m.e.r.)-procedure worden doorlopen. Hierbij zijn de Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland, Gelderland en Utrecht de bevoegde instanties. De Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland is het coördinerend bevoegd gezag.

ISBN: 978-90-421-2382-3